

Wiesław Szuta

Roman Darowski, *Filozofia jezuitów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej w XIX wieku. Próba syntezy – Słownik autorów i wykładowców – Antologia tekstów*, Akademia Ignatianum–Wydawnictwo WAM, Kraków 2013, ss. 390.

Ks. prof. Roman Darowski jest znanym historykiem filozofii. Dał się także poznać jako autor *Filozofii człowieka*, którą wydano już czterokrotnie (w druku jest przekład angielski). Jako jezuita związany był i jest od wielu lat z Wydziałem Filozoficznym TJ w Krakowie (obecnie Akademia Ignatianum). Pełnił wiele funkcji, m.in. był długoletnim dziekanem oraz założycielem i redaktorem czasopisma „Forum Philosophicum”.

Zainteresowania badawcze Darowskiego skupiają się głównie na historii filozofii w Polsce. Na uwagę zasługuje zwłaszcza jego syntetyczne opracowanie *Wkład Polaków do myśli filozoficznej na świecie* (w pracy zbiorowej *Wkład osiągnięć polskiej nauki i techniki do dziedzictwa światowego*, red. I. Stasiewicz-Jasiukowa, Kraków–Warszawa 2009, s. 251–278; wersja angielska: 2010).

Jednakże najwięcej uwagi poświęcał i poświęca filozofii uprawianej przez swych współbraci zakonnych. Jak sam pisze – we *Wprowadzeniu* do omawianej książki – badania filozofii jezuickiej zaowocowały

Wiesław Szuta – doktor filozofii, wykładowca w Wyższej Szkole Medycznej w Sosnowcu oraz w Wyższej Szkole Zarządzania w Częstochowie, zajmuje się etyką w tym etyką medyczno-pielęgniarską, synejdeziologią, filozofią człowieka. Opublikował Potrójnie o sumieniu (Kraków 2013, ss. 191), kilkanaście artykułów naukowych poświęconych głównie myśli filozoficzno-etycznej Tadeusza Ślipki SJ, autor wielu recenzji i sprawozdań. Redaktor i współautor Cierpienie, starość, śmierć i rola sumienia w pracy pielęgniarki (Katowice–Sosnowiec 2012, ss. 204). Wieloletni nauczyciel religii i etyki w lublinieckich szkołach.

wydawanymi publikacjami na przestrzeni ponad 30 lat¹. Wśród nich są m.in. książki: *Filozofia w szkołach jezuitów w Polsce w XVI wieku*, Kraków 1994; *Studia z filozofii jezuitów w Polsce w XVII i XVIII wieku*, Kraków 1998; *Studies in the philosophy of the Jesuits in Poland in the 16th to 18th centuries*, Kraków 1999; *Filozofia jezuitów w Polsce w XX wieku*, Kraków 2001; „*Tezy z całej filozofii*” z *Krakowskiego Kolegium Jezuitów (1894)*, Kraków 2007². Oprócz tego Darowski opublikował ponad 100 artykułów dotyczących filozofii jezuitów w Polsce. Publikacje te wypełniły istniejącą lukę, gdyż filozofia ta nie była opracowana. Gdy uwzględnimy jeszcze prace z zakresu filozofii człowieka i inne, to w sumie spod jego pióra wyszło ok. 300 publikacji, w tym wiele w językach obcych³. Darowski wypromował kilku doktorów i kilkudziesięciu magistrów filozofii, często uczestniczył jako recenzent w przewodach do stopni i tytułów naukowych. Od 2003 roku jest członkiem Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN⁴.

Najnowsza książka ks. Darowskiego dotyczy filozofii jezuitów uprawianej na ziemiach polskich w XIX wieku. Została podzielona na trzy zasadnicze części. *Pierwsza* to próba syntezy filozofii jezuitów w XIX wieku. *Druga* to obszerny słownik autorów i wykładowców jezuitów, zawierający ich biografie i ocenę ich poglądów⁵. *Trzecią* część stanowi antologia tekstów wybitniejszych filozofów omawianych przez autora. Przeprowadzone przez niego studia prowadzą do wniosku, że takimi autorami byli następujący filozofowie: Marian Morawski, Józef Alojzy Dmowski, Wincenty Buczyński, Józef Angiolini, Franciszek Kautny i Jan Nuckowski. Pod koniec książki czytelnik znajdzie wykaz publikacji jezuitów zagranicznych, których prace ukazały się w języku polskim.

¹ Zob. R. Darowski, *Filozofia jezuitów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej w XIX wieku*, Kraków 2013, s. 13.

² Tamże.

³ Zob. dorobek naukowo-pisarski Romana Darowskiego w księdze *Philosophia vitam alere*, red. S. Ziemiański, Kraków 2005, s. 22–43; wykaz nowszych pozycji jest dostępny w Internecie.

⁴ Tamże, s. 18–20.

⁵ W tej części znajdują się podstawowe informacje o wykładowcach, których dorobek nie był do tej pory znany – wobec tego ten odkrywczy walor to ważny przyczynek do historii filozofii.

Opracowanie obejmuje zasadniczo wiek XIX, w niektórych jednak przypadkach wychodzi poza ten wiek. Dotyczy to kilku autorów „z przełomu wieków” – gdy mianowicie ich działalność była znacząca zarówno w XIX, jak i w XX wieku. Są to: Feliks Cozel, Jan Nuckowski i Heinrich Schaaf, których biogramy występują – choć w formie krótszej – także w książce Darowskiego *Filozofia jezuitów w Polsce w XX wieku*.

Darowski filozofię rozumie szeroko i uwzględnia różne jej przejawy zarówno w dziedzinie teoretycznej (przepisy dotyczące nauczania filozofii), jak i praktycznej (faktyczne formy i sposoby realizowania tych wytycznych). Przez „ziemie dawnej Rzeczypospolitej” rozumie Rzeczpospolitą w granicach historycznych, czyli przedrozbiorowych⁶. Chodzi o te tereny, które obecnie należą do Litwy, do Białorusi (zwłaszcza Połock z Akademią Połocką włącznie) i Ukrainy (np. Chyrów, Dobromil). Wiek XIX to okres zaborów, a więc czas, kiedy Polska jako państwo nie istniała na mapach Europy.

W opracowywanych biogramach objętość haseł osobowych jest często nierównomierna. Wpływ na to ma nie tylko wartość merytoryczna twórczości omawianych przez niego filozofów, ale niekiedy także dostępność spuścizny danego autora i stan zaawansowania prac o nim. Obszerniejszy tekst hasła w jego książce niekoniecznie jest dowodem większej wagi danego filozofa. Jeśli na temat któregoś autora istnieją szersze opracowania, odsyła do nich zainteresowanych, a sam poświęca mu mniej miejsca.

Szczególne miejsce wśród filozofów XIX wieku w publikacji zajmuje najwybitniejszy z nich, a mianowicie Marian Ignacy Morawski. Jego myśl była już wprawdzie często przedmiotem zainteresowania historyków filozofii, ciągle jednak w stopniu niewystarczającym – słusznie zauważa Darowski.

Obecna książka wypełnia lukę w badaniach, które prof. Darowski podejmował nad filozofią jezuitów w Polsce. Opublikował wprawdzie wcześniej kilka artykułów i haseł encyklopedycznych z tego zakresu,

⁶ R. Darowski, *Filozofia jezuitów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej w XIX wieku*, s. 14.

ale nie było dotąd osobnego, a więc obszerniejszego opracowania całości filozofii jezuitów wieku XIX. Wydana pod koniec 2013 roku książka wieńczy to dzieło. Można zatem uznać, że filozofia jezuitów w Polsce od XVI do XX wieku została całościowo opracowana dzięki wieloletniej pracy badawczej Darowskiego. On sam jednak dodaje: „Nie znaczy to oczywiście, że wszystko zostało wykonane w pełni i zadowalająco. Do zrobienia w tej dziedzinie zostało jeszcze sporo i dlatego zamierzam w jakiejś mierze zajmować się nią nadal. Mimo to uważam, że zasadnicza, główna praca została już wykonana”⁷.

Książka posiada dwujęzyczną (polską i angielską) stronę tytułową, dwujęzyczny spis treści oraz obszernie streszczenie w języku angielskim (s. 357–373), co ważne dla czytelnika nieznającego języka polskiego. Zawiera liczne ilustracje oraz jest zaopatrzona w indeks osób i nazw geograficznych

Po pochwałach książki przychodzi pora na wskazanie jej niedostatków. Niełatwa to sprawa, bo przecież prof. Darowski w dziedzinie historii filozofii jezuitów jest wysokiej klasy specjalistą. Nasuwa się jednak kilka wątpliwości. Oto one:

1. W książce jest kilka reprintów tekstów łacińskich wraz z przekładami. Nie ma jednak polskiego tłumaczenia ważnego – bo wczesnego – zbioru tez z Połocka z 1810 roku (s. 26–45); jest tylko jego omówienie na s. 22–25.
2. W indeksie osób zauważyłem kilka pominięć, np. przy nazwisku Piotr Kołakowski nie podano s. 375, na której także występuje.
3. Okładka książki zapewne prezentowałaby się okazalej, gdyby była jaśniejsza.
4. Cenny byłby osobny rozdział przedstawiający stosunek filozofii jezuitów na ziemiach polskich do filozofii uprawianej wówczas na Zachodzie. Wprawdzie to zagadnienie jest omawiane przy ważniejszych filozofach, ale dobrze by było zebrać te dane w osobnym, syntetycznym rozdziale.

⁷ Tamże, s. 15.

Książka powinna zainteresować każdego historyka filozofii i każdego, kto chce zapoznać się z bogatym dorobkiem filozoficznym polskich jezuitów XIX wieku. Jest uzupełnieniem i dopełnieniem refleksji nad polską myślą filozoficzną, której tyle prac poświęcił prof. Darowski. Biorąc pod uwagę wymienione zalety recenzowanej pozycji, trzeba pogratulować Autorowi oraz wydawcom tej udanej publikacji i zachęcić Czytelnika do zapoznania się z jej treścią.